

**ДЗЕЙНАСЦЬ ГАЗЕТНАГА СЕКТАРА Ў СКЛАДЗЕ
БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАЎНАГА ВЫДАВЕЦТВА
(15 жніўня 1924 – 1 кастрычніка 1925 гг.)**

Д. С. Пыж

*Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі,
вул. Акадэмічная, 1, 220072, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
pyzhdarya@gmail.com*

У артыкуле характарызуецца дзейнасць газетнага сектара Беларускага дзяржаўнага выдавецтва. Выяўлены ўмовы яго стварэння, асноўныя функцыі і напрамкі дзейнасці, прычыны скасавання. Аўтар робіць выснову аб неспяховасці цэнтралізацыі перыядычнага друку ў складзе Беларускага дзяржаўнага выдавецтва.

Ключавыя словы: Беларускае дзяржаўнае выдавецтва; газетны сектар, перыядычны друк; распаўсюджванне выданняў.

**NEWSPAPER SECTOR ACTIVITIES AS PART
OF BELARUSIAN STATE PUBLISHING HOUSE
(August 15, 1924 – October 1, 1925)**

D. S. Pyzh

*Institute of History
of the National Academy of Sciences of Belarus,
1, Akademichnaya Str., 220072, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: D. S. Pyzh (pyzhdarya@gmail.com)*

The article describes the activities of the newspaper sector of the Belarusian State Publishing House. The conditions for its creation, main functions and areas of activity, and the reasons for its cancellation are revealed. The author comes to the conclusion that the centralization of periodicals within the Belarusian State Publishing House is untenable.

Key words: the Belarusian production; newspaper sector; periodicals publications distribution.

Пасля прыходу да ўлады бальшавікоў у кастрычніку 1917 г. перад новай уладай паўстала задача ўмацавання сацыяльнай базы. Гэты працэс ускладняўся баявымі дзеяннямі Першай сусветнай вайны і размяшчэннем у Магілёве Стаўкі вярхоўнага галоўнакамандуючага. У гэтых умовах ключавое значэнне набыла выдавецкая справа.

Наладжванне дзейнасці па выпуску перыядычнага друку і стварэнню адзінага каардынацыйнага цэнтра ўскладнялася акупацыяй беларускіх зямель нямецкімі войскамі ў 1918 г. і польска-савецкай вайной 1919–1921 гг.

У студзені 1921 года было створана Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, у спісе паўнамоцтваў якога пазначалася канцэнтрацыя ўсёй перыёдыкі ў складзе адзінага цэнтра. Так, у яго распараджэнне перайшло 12 перыядычных выданняў [1]. Павелічэнне колькасці кніжных і перыядычных выданняў і, у сувязі з гэтым, рост колькасці паўнамоцтваў Выдавецтва паставілі пытанне аб выдзяленні перыядычнага друку ў асобную структуру. Такім чынам, 15 жніўня 1924 г. у складзе Беларускага дзяржаўнага выдавецтва быў створаны газетны сектар. У яго падпарадкаванні знаходзіліся рэдакцыі 10 газет: «Звезда», «Векер», «Савецкая Беларусь», «Беларуская вёска», «Міют», «Красная смена», «Малады араты», «Юнгер арбайтер», «Гвезда Млодежи», «Юный строитель». Асноўнымі задачамі сектара з’яўляліся: прыём падпіскі на цэнтральныя перыядычныя выданні ў Беларусі і іх распаўсюджванне, кантроль матэрыяльнага забеспячэння рэдакцый, паляпшэнне знешняга выгляду друкаванай прадукцыі. Пры ім існавала 3 аддзелы: падпіскі і распаўсюджвання, лічылна-фінансавы, канцылярыя. Кіраўніцтва газетным сектарам ажыццяўлялася загадчыкам, які прызначаўся аддзелам друку ЦК КП(б)Б. Ім з’яўляўся І. І. Шыпіла [2, л. 41]. Пры загадчыку сектара засноўвалася калегія з прадстаўнікоў рэдакцый цэнтральных газет і аднаго прадстаўніка камсамольскага друку. У яе функцыі ўваходзіў разгляд і ўзгадненне пытанняў аб газетна-выдавецкіх планах, каштарысах, штатах, фінансаво-гаспадарчай частцы [3, л. 1, 2; 4, л. 67, 68]. Усе аддзяленні выдавецтва па становішчы аб стварэнні газетнага сектара сталі адначасова і яго аддзяленнямі. Яны атрымалі права распаўсюджвання перыядычных выданняў: як цэнтральных, так і тых, якія выдаюцца на тэрыторыі Беларусі [5, л. 2].

Штат газетнага сектара складаўся з 17 чалавек [6, л. 36]. Акрамя гэтага, ён меў сетку ўпаўнаважаных па распаўсюджванні беларускіх перыядычных выданняў на месцах, якія працавалі на ўмовах атрымання пэўнага працэнта ад агульнай сумы сабранай падпіскі [7, л. 42].

Функцыянаванне газетнага сектара ўскладнялася цяжкім матэрыяльным становішчам, што пацвярджалася наяўнасцю запазычанасцяў перад Беларускім дзяржаўным выдавецтвам і іншымі ўстановамі. У сваім дакладзе ад 15 студзеня 1925 г. І. І. Шыпіла адзначае, што, нягледзячы на прынятыя меры па павелічэнні даходу ад выдання перыёдыкі, назіраецца супрацьлеглая сітуацыя. Дэфіцытнае становішча сектара тлумачыцца шэрагам фактараў: памяншэннем накладу выданняў; пратэрміноўкамі з выплатамі запазычанасцяў за размяшчэнне аб'яў у газетах; адсутнасцю кваліфікаваных работнікаў у сферы выдавецкай справы [8, л. 17, 51]; слаба арганізаванай працай аддзяленняў выдавецтва ў сферы збору падпіскі на перыёдыку [9, л. 12]. Негатыўны ўплыў на стан спраў газетнага сектара аказала таксама вылучэнне з яго ведання газеты «Звезда» ў самастойнае выдавецтва, куды перайшоў шэраг супрацоўнікаў [10, л. 22].

Значныя складанасці прасочваліся ў дзейнасці аддзела распаўсюджвання газетнага сектара. Так, напрыклад, Касцюковіцкая паштова-тэлеграфная кантора апавяшчала аб пастаянным недахопе газет у пачках пры адпраўленні іх багажом у паштовых вагонах [11, л. 3]. Шматлікія скаргі паступалі на атрыманне падпісчыкамі ў адзін дзень усіх нумароў газеты за месяц; а таксама аб атрыманні іншай газеты [12, л. 49]. Цяжкасці з распаўсюджваннем перыядычных выданняў тлумачыцца як нядбайнай адпраўкай прэсы супрацоўнікамі сектара, так і не-своечасовай падачай звестак аб колькасці падпісчыкаў аддзяленнямі выдавецтва [13, л. 44].

Такім чынам, з-за адсутнасці станоўчай дынамікі развіцця перыядычнага друку і бесперспектыўнасці паляпшэння становішча газетнага сектара 1 кастрычніка 1925 г. ён быў ліквідаваны [14, л. 27]. Спроба цэнтралізацыі перыядычнага друку ў складзе Беларускага дзяржаўнага выдавецтва з-за шэрагу матэрыяльных, тэхнічных і кадравых складанасцяў пацярпела няўдачу, што абумовіла пераход да

новай канцэпцыі персанальна-дагаворных адносін паміж рэдакцыямі і Беларускай дзяржаўным выдавецтвам у другой палове 1920-х гг.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Постановление Президиума ЦИК ССРБ О создании Государственного Издательства Белоруссии и централизации печатного дела // Известия ЦИК ССРБ. 1921. 28 января. С. 2.
2. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 13.
3. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 1.
4. НАРБ. – Ф. 4П. Оп. 1. Д. 1799.
5. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 6.
6. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 20.
7. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 16.
8. НАРБ. – Ф. 238. Оп. 8. Д. 1.
9. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 19.
10. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 1.
11. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 24.
12. НАРБ. – Ф. 238. Оп. 8. Д. 1.
13. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 19.
14. НАРБ. – Ф. 819. Оп. 1. Д. 1.